

Aandachtspunten t.b.v. een juiste omgeving voor verzorging en verpleging (ook voor de thuissituatie)

Deze informatie is onderdeel van het aanbod van LOC aan cliëntenraden die te maken hebben met nieuw- of verbouw. Op www.clientenraad.nl staat nog veel meer informatie. Download daar ook het boekje “Bouwstenen voor cliëntenraden, een handreiking voor cliëntenraden die betrokken zijn bij nieuw- of verbouw”.

Onder omgeving (de gebouwde of fysieke omgeving) wordt in dit verband **het gebouw, de afwerking, de inrichting, de installatie en het terrein** verstaan. Sommige onderdelen hiervan zijn ook toepasbaar voor de thuissituatie.

Een harmonische op de gebruikers, de werkorganisatie, de inrichting vormgegeven omgeving kan:

- ✓ Efficiency verhogen
- ✓ Welbevinden bevorderen
- ✓ Stress voorkomen of reduceren
- ✓ Genezingsprocessen bevorderen.

In de sector verzorging en verpleging is van genezing meestal geen sprake. Hier kan men beter spreken van **welbevinden bevorderen** en het **voorkomen van stress** van de mensen die daarin wonen en werken.

De gebouwde omgeving voor verzorging en verpleging is wel degelijk van invloed op het welbevinden van mensen. De bewoners zijn zich er, als gevolg van hun aandoening of conditie, niet altijd van bewust dat zij, om veiligheidsredenen, zonder begeleiding het gebouw of de wooneenheid niet mogen verlaten.

Het gebouw zal dan zodanig ontworpen moeten worden, dat bijvoorbeeld deuren die om veiligheidsredenen op slot moeten, niet uitnodigen om ze te gebruiken. Een deur die dan op slot is kan bij een deel van de bewoners ongenoegen of stress veroorzaken, wat weer gevolgen heeft voor hun stemming en gedrag.

Het gebouw moet daarom onderdeel zijn van de behandeling of als ondersteuning van personen met lichamelijke en/of psychische beperkingen.

Welbevinden is niet alleen een kwestie van inrichten, ook de **lay-out** van een gebouw, de **ligging**, de **afwerking** (kleur en materiaal) is van invloed op het welbevinden van mensen.

De belangrijkste **aandachtspunten** die relevant zijn in deze complexe materie met betrekking tot mensen en in het bijzonder voor mensen met lichamelijke en/of psychische beperkingen zijn:

- ✓ Toegankelijkheid en oriëntatie
- ✓ Veiligheid en geborgenheid
- ✓ Visuele relatie met het personeel
- ✓ Privacy
- ✓ Welzijn bevorderende omgeving
- ✓ Relatie met buiten
- ✓ Voorzieningen voor bezoek
- ✓ Voorzieningen voor minder validen

Het beoogde effect kan zijn dat:

- ✓ Dwalen verandert in lopen
- ✓ Vertrouwde huiselijke beelden die rustgevend werken (herkenbaarheid)
- ✓ Bewoners zelfstandiger worden
- ✓ Negatieve stress, als gevolg van bijvoorbeeld niet snappen waar je bent of heen moet, wordt gereduceerd
- ✓ Het verblijf prettiger wordt
- ✓ Controle of beheer van eigen spullen en territorium mogelijk is
- ✓ Gevoelens van veiligheid toenemen, omdat toezicht aanwezig is
- ✓ Meer bezoek komt omdat die zich prettig voelen en een doel heeft
- ✓ Meer bezoek komt en dat wordt door bewoners doorgaans als prettig ervaren
- ✓ Personeel wordt ontlast als een bewoner zich prettig voelt
- ✓ Het werkdrukgevoel afneemt omdat efficiënt gewerkt kan worden
- ✓ Een betere werkomgeving het ziekteverzuim beperkt
- ✓ Bedrijfskosten gereduceerd worden
- ✓ Bewoners minder negatieve aandacht vragen.

Bij de interactie tussen gebouw en de gebruikers kunnen tegenstrijdige belangen ontstaan. Dan moeten er keuzes gemaakt worden. Personeel is bijvoorbeeld gebaat bij een efficiënte werkorganisatie met veel doorzicht en zichtlijnen, terwijl de bewoners niet steeds het gevoel willen hebben voortdurend bekeken of bewaakt te worden. Maar het wel plezierig vinden dat indien dat nodig mocht zijn, zij direct op hulp kunnen rekenen. Schoonmaakdiensten bijvoorbeeld streven doorgaans naar glanzend schone vloeren, terwijl dit door de bewoners als glad en dus gevaarlijk kan worden ervaren.

Hierna volgen een aantal aanbevelingen en aspecten die samen kunnen hangen met op de hiervoor genoemde aandachtspunten. Let wel de opsomming is niet uitputtend maar dient slecht om de gedachtevorming hierover te stimuleren.

Toegankelijkheid en oriëntatie

Parkeren: Nabij de hoofdentree en/of de entree van de appartementen en woningen moet er kort geparkeerd kunnen worden voor in- en uitstappen. En wel op zulke wijze dat overig verkeer niet gehinderd wordt. Inschijnende koplampen van gemotoriseerd verkeer zijn hinderlijk en de parkeerplaats c.q. parkeerplekken en de toegangsweg dient zodanig gesitueerd te zijn dat er geen inschijnend licht in de appartementen mogelijk is, als auto's het parkeerterrein oprijden en parkeren.

In- en uitgangen: de hoofdentree moet duidelijk als zodanig herkenbaar zijn en moet vanuit de toegangsweg(en) direct in het oog vallen. Dat geldt ook voor de entrees van de woningen c.q. appartementen. Een mogelijkheid om individuele voordeuren naar eigen inzicht te accentueren kan de herkenbaarheid bevorderen. Toegangen tot balkons moeten voor gebruikers van rolstoelen en loophulpen nagenoeg drempelloos worden uitgevoerd.

Routing: Op het terrein dient een duidelijke routing naar de verschillende bestemmingen te voeren. Na de hoofdingang wordt de route naar de verschillende afdelingen, wooneenheden en appartementen aangegeven. De af te leggen route moet prikkelend zijn en de oriëntatie m.b.t. waar men zich in het gebouw bevindt bevorderen. Merkpunten (bakens) die dat kunnen onderstrepen dienen realistisch te zijn en zijn daarom beter in te prenten. Een abstract object is voor veel mensen nietszeggend.

Veiligheid en geborgenheid.

Controle van in- en uitgangen: niet alle bewoners mogen uit oogpunt van hun veiligheid het gebouw of het terrein zonder begeleiding verlaten. Een adequate controle (elektronisch, camera's) hierop is essentieel.

Opbergen, beheren van eigendommen en andere spullen: Mensen willen soms iets van henzelf in de gemeenschappelijke huiskamer achter laten. Maak daarvoor een plek (dressoir of kast). Werkkasten en andere berguimten waar middelen opgeslagen liggen, die bij verkeerd gebruik gevaar opleveren, dienen niet toegankelijk te zijn voor onbevoegden.

Visuele relatie met personeel

Gevoel van veiligheid: het gevoel van veiligheid kan worden bevorderd als men weet dat op elk moment professionele hulp aanwezig is. Bijvoorbeeld als men naar het toilet wil, valt, wat te drinken wil of onwel wordt.

Gevoel van anonimiteit: hoewel toezicht uit oogpunt van veiligheid wenselijk is, moet men niet het gevoel krijgen dat men bespied wordt. De lay-out zal dus zodanig moeten zijn dat natuurlijke zichtlijnen voldoende overzicht geven in ruimten waar meerdere personen verblijven en bovendien een doorkijk naar plekken waar bewoners individueel kunnen verblijven, als zij niet in hun eigen appartement zijn.

Privacy: Er zijn drie vormen van privacy te onderscheiden: visuele, akoestische en materiële privacy.

Visuele privacy heeft betrekking het gevoel dat men steeds bekeken wordt. Dat is net iets anders als gezien worden. Niet altijd is dat prettig. Bijvoorbeeld als men bezoek ontvangt wil men wel eens onder ons zijn. Dat moet buiten het eigen appartement ook kunnen.

Akoestische privacy is dat men niet het gevoel heeft dat men afgeluisterd wordt als men met anderen in gesprek is. Vaak geeft een ruimte waar veel mensen zijn en praten voldoende waarborg, dat anderen niet kunnen verstaan wat er besproken wordt.

Materiële privacy houdt in dat men controle heeft (kan hebben) over bijvoorbeeld sleutel-, medicatiebeheer en eigen spullen etc.

Welzijn bevorderende omgeving

Mate van controle/toezicht: Bijvoorbeeld tijdens het bereiden van dranken en maaltijden is het prettig voor medewerkers en bewoners dat medewerkers, die dranken of maaltijden bereiden, vanaf hun werkplek zicht hebben op de woon-/eetkamer. Op deze wijze is het toezicht natuurlijk en het bevordert de verbale en non-verbale communicatie.

Afleiding kan worden gerealiseerd door het organiseren van allerlei individuele en groepsactiviteiten die aansluiten bij de belevingswereld van de bewoners. Afleiding kan ook het uitzicht zijn op de dynamiek van het dagelijkse leven in de buitenwereld (of het deelnemen er aan), TV kijken, muziek luisteren en degelijke.

Relatie met buiten

Ramen: zowel vanuit het bed, een fauteuil en een rolstoel dient men een goed uitzicht te hebben op het buitengebeuren.

Tuin: toegankelijk voor rolstoelen en de paden moeten zo breed zijn dat twee rolstoelen en scootmobiel elkaar zonder meer kunnen passeren en vlak zijn afgewerkt. Waar men zich ook in de tuin bevindt, altijd moet de toegang tot het gebouw zichtbaar zijn en vanuit het gebouw moet zicht en toezicht mogelijk zijn. De beplanting mag bij aanraking niet tot huidirritatie leiden, niet prikken en bovenal niet giftig zijn. Bovendien mogen zij geen stekende of hinderlijke insecten aantrekken. Waterpartijen moeten adequaat worden afgeschermd zodat inrijden of invallen niet mogelijk is. (Kunst)objecten moeten iets reëls voorstellen en aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. Zitjes en beschutting tegen zon. De omheining moet ongewenst bezoek kunnen weren en weglopen van bewoners kunnen tegengaan.

Audiovisuele apparaten en computers zijn niet meer weg te denken. De jonge generatie is er mee opgevoed en veel ouderen hebben er jarenlange ervaring mee. Het is nooit uit te sluiten dat men denkt niet zonder te kunnen en dat men, ondanks dementie of psychogeriatrische aandoeningen, er toch nog wat mee wil doen. Complex-dekkende wifi komt hieraan tegemoet.

Voorzieningen voor bezoekers

Logeren van familielid of relatie kan doorgaans in het appartement of kamer van de bewoner als het om één persoon gaat. Voor overige gevallen is de aanwezigheid van logeerkamers (familiekamers) wenselijk.

Een **werkplek** voor bezoek kan, als er geen gebruik wordt gemaakt van een logeergelegenheid, voor langdurige aanwezigheid van familie wenselijk zijn.

Eten en drinken, al dan niet samen met de bewoner, moet voor bezoekers mogelijk zijn.

Personen met beperkingen

Krukken, rolstoel en de scootmobiel zijn hulpmiddelen die niet alleen door bewoners gebruikt worden, ook bezoekers kunnen daarvan afhankelijk zijn.

Slechthorenden kunnen ondersteund worden, door op plaatsen waar geluidssignalen attenderen op bijvoorbeeld het openen of sluiten van liftdeuren, dit bovendien met lichtsignalen te accentueren. In het algemeen en in het bijzonder voor **slechtziende** personen geldt, dat gangeinden niet door zonlicht overstraald worden. Tegen het licht inkijken is voor eenieder lastig, maar slechtziende personen worden daardoor nog meer beperkt en worden onzeker. Het werkt nog meer tegen wanneer het licht op de vloerafwerking weerkaatst. De vloer lijkt dan spiegelglad wat weer effect heeft op het loopgedrag. Ook slagschaduw en bepaalde contrasten in de vloerafwerking kunnen tot onzekerheid leiden bij personen die verminderd zicht hebben en bij mensen met dementie.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met de Vraagbaak van LOC via 030-2843200 en vraagbaak@loc.nl. Of kijk eens op www.clientenraad.nl.

Uitgave september 2019